POSTBUS BK /

Opinieartikelen voor Postbus BK kunt u sturen naar info@blauwekamer.nl. Teksten zijn niet langer dan 700 woorden. De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen in te korten en te redigeren.

Steden zijn voor bijen en andere insecten belangrijke leefgebieden. Maar het stedelijk biodiversiteitsbeleid kan beter. Hans Kalliwoda pleit voor een netwerk van honderden soortspecifieke locaties.

BIODIVERSITEIT /

Waarom bijen het in de stad beter doen

Tussen 1990 en 2017 daalde de insectenbiomassa in Duitse natuurreservaten met 75 procent. In diezelfde periode steeg in Amsterdam de soortenrijkdom van wilde bijen van 45 naar meer dan 100. Die twee feiten laten een paradox zien die het Nederlandse groenbeleid nog onvoldoende heeft doordacht.
De verklaring die meestal klinkt, is stikstof: natuurgebieden zijn voedselarm en daarom extra kwetsbaar voor depositie uit de landbouw. Dat klopt voor een deel. Het andere deel wijst naar water. Het gebruik van neonicotinoïden (synthetische bestrijdingsmiddelen – red.) in de buitenteelt werd in 2018 vrijwel volledig verboden, met één cruciale uitzondering: kassen. Terwijl de glastuinbouw in Nederland sindsdien verder groeide, bleven precies daar de meest schadelijke stoffen toegestaan.
Recent onderzoek van Natuur en Milieu laat zien dat dit geen randverschijnsel is. Tussen 2022 en 2024 werden op 69 procent van de meetpunten in glastuinbouwgebieden normoverschrijdingen gemeten. Soms van meer dan honderd keer de norm. Deze stoffen lossen extreem goed op in water en breken bijzonder traag af. Ze bereiken het grondwater en komen, soms ver van de bron, weer aan de oppervlakte. Dit brengt dramatische schade toebrengen aan zoetwaterinsecten die via de voedselketen ook landdieren raakt, vooral in natuurgebieden. Stedelijk water met regentonnen, dakgoten, tijdelijke plassen, en regenwateropvang, staat veel minder direct onder invloed van landbouwchemie. Of dat de verklaring is voor de tegengestelde trend tussen stad en natuurgebied, weten we niet zeker. Maar de vraag is nooit serieus gesteld, en dat is op zichzelf veelzeggend.

POSTHUMAAN / Amsterdam plant sinds kort nog uitsluitend gifvrije planten in de openbare ruimte. Op het eerste gezicht een inkoopbeslissing, maar in de kern is het iets fundamentelers. Voor het eerst wordt een deel van de stedelijke inrichting expliciet vormgegeven vanuit de leefbehoeften van een andere soort, en niet vanuit menselijke esthetiek of gebruikswaarde. Daarmee schuift de stad richting een posthuumaan perspectief. Een stad als gedeelde leefomgeving, waarin bestuivers een structurele plek krijgen naast de mens.
Stedelijk biodiversiteitsbeleid blijft desondanks vaak hangen in een reflex: meer groen is beter. Dat is onvoldoende. Wilde bestuivers reageren niet op groen als abstractie, maar op de precieze combinatie van voedsel, nestgelegenheid en water, binnen hun actieradius van 100 tot 300 meter. Dat vraagt niet om grotere parken, maar om spreiding. Honderden kleine, soortspecifieke locaties die samen een functioneel netwerk vormen, in plaats van enkele grote ecologische zones. Amsterdam is verdeeld in 104 zones, elk gekoppeld aan een specifieke soort. Wij zouden dit in de toekomst willen aanvullen met een Bijentotem die voedsel, nestgelegenheid én een waterpunt combineert. Daar staan er nu drie van in de stad en de vierde is in de maak. Geen losse interventies, maar een ruimtelijk systeem van spreidingsbeleid, overgenomen door de provincie Zuid-Holland in 2024 met de bijenlandschappen.

SLUITSTUK / Voor ontwerpers betekent dit drie dingen. Behandel water niet als esthetisch of klimaatadaptief sluitstuk, maar als onderdeel van dezelfde soortspecifieke infrastructuur als voedselplanten en nestgelegenheid. Ontwerp groen niet als oppervlak, maar als netwerk van punten op loopafstand van elkaar. En erken dat de ecologische hoofdstructuur een aanvulling nodig heeft voor soorten die geen lange afstanden afleggen, of pas over generaties, via langzame klimaatgedreven verschuiving, een vergelijkbare afstand overbruggen. Dat steden bestuivers beter beschermen dan natuurgebieden, is geen reden tot triomf, natuurgebieden blijven onmisbaar voor de meerderheid van de Nederlandse biodiversiteit. Het is een aanwijzing. Iets in de stedelijke conditie werkt anders dan we tot nu toe hebben verondersteld, en de meest voor de hand liggende verklaring is water. Tot die vraag systematisch is onderzocht, doet de stad er goed aan te handelen op wat al wél bekend is: spreid de infrastructuur, behandel water als ecologisch element, en wacht niet op het definitieve bewijs voordat je begint met bouwen.

Hans Kalliwoda is art/science interventiekunstenaar en initiatiefnemer van RefuBees/BeeCare Amsterdam